

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE
A MOLDOVEI

SOCIETATEA NUMISMATICĂ
DIN REPUBLICA MOLDOVA

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE
"VASILE PÂRVAN" AL ACADEMIEI ROMÂNE

AL XV-LEA SIMPOZION DE NUMISMATICĂ

PROGRAMUL
ȘI
REZUMATELE COMUNICĂRILOR

CHIȘINĂU

29-30 octombrie 2015

Joi, 29 octombrie 2015

Muzeul Național de Istorie a Moldovei
(Sala de conferințe)

COMITETUL ORGANIZATORIC

Președinte: Ana Boldureanu

Membri: Adelaida Chiroșca, Lilia Dergaciova, Eugen Nicolae

În colaborare cu Constantin Manolache, director al Bibliotecii
Științifice Centrale „Andrei Lupan”

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Președinte: Eugen Sava

Membri: Ana Boldureanu, Lilia Dergaciova,
Irina Korpusova, Eugen Nicolae

**Orele 10⁰⁰-10³⁰. Ședința de deschidere a Simpozionului
de Numismatică**

Alocuțiuni

Eugen SAVA, director general al Muzeului Național de Istorie a
Moldovei

Monica BABUC, ministrul Culturii al Republicii Moldova

Georghe POSTICĂ, viceministrul Culturii al Republicii Moldova

Victor ȚVIRCUN, Academia de Științe a Moldovei

Eugen NICOLAE, director adjunct științific al Institutului de
Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, București

Silviu ANDRIEȘ-TABAC, heraldist de Stat al Republicii Moldova

Ana BOLDUREANU, șef al Sectorului de Istorie Medievală și
Numismatică al Muzeului Național de Istorie a Moldovei,
președintele Societății Numismatice din Republica Moldova

Orele 10³⁰-12⁰⁰. Comunicări (Sala de conferințe)

Moderator – Eugen NICOLAE

Eugen NICOLAE, O plăcuță de bronz cu inscripție din secolul al
XIV-lea descoperită la Costești, raionul Ialoveni

Андрей КРИВЕНКО, Находки монет европейских государств
времен золотоордынского господства на территории
Молдовы / *Andrei CRIVENCO*, Descoperiri de monede ale
statelor europene din epoca Hoardei de Aur pe teritoriul
Moldovei

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Simpozion de numismatică (15 ; 2015 ; Chișinău). Al XV-lea simpozion de numismatică :
Programul și rezumatele comunicărilor, 29-30 oct. 2015 / com. șt.: Eugen Sava (președinte)
[et al.] ; com. org.: Ana Boldureanu (președinte) [et al.]. – Chișinău : S. n., 2015 (Tipogr.
„Bons Offices”). – 36 p.

Antetit.: Muz. Naț. de Istorie a Moldovei, Soc. Numismatică din Rep. Moldova, Inst. de
Arheologie „Vasile Pârvan” al Acad. Române. – Texte : lb. rom., rusă.

100 ex.

Pe copertă: Monedă de cupru a Cetății Albe (Asprokastron)

Dan PÎRVULESCU, Tezaurul monetar descoperit la Teiuș, jud. Olt

Alina PÎRVULESCU, Noi date despre un important tezaur cu monede de la Mircea cel Bătrân din cadrul colecției „Maria și dr. George Severeanu”

Lilia DERGACIOVA, Gheorghe DUMITROAIA, Tezaurul Buruienești (com. Doljești, jud. Neamț, România). Concluzii preliminare asupra componenței monetare a acestuia

[orele 12⁰⁰-13⁰⁰ Pauză]

Orele 13⁰⁰-15³⁰. Comunicări (Sala de conferințe)

Moderator: *Ana BOLDUREANU*

Светлана РЯБЦЕВА, Створчатые браслеты из клада XIV века Буруйенешть (коммуна Должешть, уезд Нямц, Румыния) / *Svetlana REABȚEVA*, Brățările din sec. XIV din tezaurul de la Buruienești, com. Doljești, județul Neamț

Ana BOLDUREANU, Lingourile de argint din tezaurul de la Buruienești, com. Doljești, județul Neamț

Grigoriј BOGUSLAVSKIY, Dmitriј YANOV, The Oriental coins of 13th - 18th c. from the latest findings of Belgorod-Tyra's expedition / *Grigoriј BOGUSLAVSKIJ, Dmitriј YANOV*, Monedele orientale din sec. XIII-XVIII descoperite recent în cursul săpăturilor arheologice de la Tyras-Cetatea Albă

Андрей БОЙКО-ГАГАРИН, Особенности топографии фальшивых монет XIV-XVII веков на территории Буковины и Бессарабии / *Andrei BOIKO-GAGARIN*, Particularități ale topografiei monedelor false din secolele XIV-XVII pe teritoriul Bucovinei și Basarabiei

Marius BLASKO, Un tezaur din secolul al XVI-lea descoperit la Urziceni, jud. Ialomița

[orele 15³⁰-16⁰⁰ Pauză]

Orele 16⁰⁰-18⁰⁰. Comunicări (Sala de conferințe)

Moderator: *Silviu ANDRIEȘ-TABAC*

Татьяна КОКОРЖИЦКАЯ, Ирина КОПИУСОВА, Нюрнбергские жетоны в Днестро-Дунайском междуречье / *Tatiana KOKORJIȚKAIA, Irina KORPUSOVA*, Jetoane ale orașului Nürnberg în interfluviul nistro-dunărean

Mariana ȘLAPAC, Mărturii epigrafice otomane în cetatea Ismailului

Andrei EMILCIUC, Schimbul monetar în Basarabia (1812-1828)

Adelaida CHIROȘCA, Irina GONCEAROVA, Obiectele votive din colecția Muzeului Național de Istorie a Moldovei - mărturii ale devoțiunii populare

Ирина КОПИУСОВА, Ирина ОЗЕРЯНСКАЯ, Наградные знаки Румынии в собраниях одесских музеев / *Irina KORPUSOVA, Irina OZERJANSKAJA*, Distincții românești în colecțiile muzeelor din Odesa

Silviu ANDRIEȘ-TABAC, Stemele și drapelele orașelor Cricova, Ștefan-Vodă și Telenești

Mihai ROBITU, Emisiuni monetare destinate colecționării puse în circulație de Banca Națională a României în anii 2014 și 2015

Liliana CONDRATICOVA, Valoarea istorică și artistică a ferecăturilor de metal ale cărților bisericești

Vineri, 30 octombrie 2015

Orele 11³⁰- 12⁰⁰. Vizită la castelul lui Constantin Mimi din s. Bulboaca, raionul Anenii Noi.

Orele 11³⁰- 12⁰⁰. Lansare de carte (Sala de conferințe)

MONEDA ÎN REPUBLICA MOLDOVA, coordonatori Ana Boldureanu și Eugen Nicolae, Academia de Științe a Moldovei, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”, Chișinău, 2015. Volumul cuprinde un cuvânt-înainte al președintelui Academiei de Științe a Moldovei, acad. Gheorghe Duca, și a fost realizat de specialiști de la Chișinău – Ana Boldureanu (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), Lilia Dergaciova (Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei), Silviu-Andrieș Tabac (heraldist de Stat), și de la București – Ana Maria-Velter (Muzeul Național de Istorie a României), Mihai Dima, Dan Ilie (Banca Națională a României), Theodor Isvoranu, Eugen Nicolae, Aurel Vîlcu (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române).

Orele 14⁰⁰ - 14³⁰. Închiderea lucrărilor

REZUMATELE COMUNICĂRILOR

O plăcuță de bronz cu inscripție din secolul al XIV-lea descoperită la Costești, raionul Ialoveni

Eugen NICOLAE

Autorul prezintă o plăcuță de bronz de formă neregulată (decupată aleatoriu dintr-o plăcuță aparent dreptunghiulară) descoperită întâmplător în zona vestigiilor orașului medieval de la Costești, raionul Ialoveni, Republica Moldova (colecție privată), având dimensiunile 9,3×3,5×0,05 cm. Este evident o plăcuță folosită drept model sau pentru un exercițiu de scriere, deoarece are pe una dintre fețe o inscripție cu caractere arabe cu traseu neobișnuit, realizat din puncte, prin aplicarea unui poanson, și dispusă pe două rânduri. Pe primul rând sunt cifrele 738, reprezentând cu siguranță anul hegirei, iar pe al doilea urarea în limba turcă *Kutluğ bolsu[n]* (cu ultima literă absentă și fără semne diacritice), care s-ar traduce prin „Să fie cu noroc!”. Piesa poate fi datată în intervalul dintre anul hegirei gravat pe ea, care corespunde anilor 1337-1338 ai erei creștine, și 1369, când a fost dataată, pe baza descoperirilor arheologice și numismatice, distrugerea orașelor orientale din Basarabia. Cel mai probabil inscripția a fost realizată chiar în anul hegirei pe care îl cuprinde, adică în timpul domniei hanului Uzbek (1312-1341), pe un rest dintr-o plăcuță fabricată anterior, din care fuseseră desprinse fragmente pentru a fi folosite la lucrările din atelier. Este unul dintre cele mai vechi obiecte descoperite în spațiul românesc care atestă folosirea cifrelor zise arabe (acestea apar însă și pe monede mai timpurii bătute în atelierele Hoardei de Aur descoperite la vest de Prut).

Piesa se alătură altor descoperiri de la Costești care demonstrează existența unor ateliere de confecționare de obiecte din cupru (bronz) sau din metale prețioase, cum ar fi o plăcuță pentru probarea poansoanelor și a ștanțelor cu decor transformată în pandantiv (publicată relativ recent). Tot la Costești a fost localizată baterea monedelor zise de tip Costești-Gârla în aceeași perioadă (cel mai probabil în intervalul 1359-1363). După o opinie recent exprimată, pseudo-legenda de pe reversul pieselor din grupa I a acestor emisiuni ar deriva din inscripția *Kutluğ bolsun* de pe monedele de cupru ale Hoardei de Aur. Fiind serios argumentată, această opinie a fost acceptată, deși monede tătărăști de acest aspect descoperite la Costești nu au fost încă publicate. Plăcuța cu inscripție vine să o confirme, indicând totodată prezența la Costești a unor meșteri aduși din alte centre ale Hoardei de Aur, cel mai probabil din Crimeea.

Находки монет европейских государств времен золотоордынского господства на территории Молдовы

Андрей КРИВЕНКО

Домолдавский период истории региона по-прежнему остается малоизученным в силу скудности исторических источников (письменных и материальных). В этой связи возрастает роль нумизматических памятников – монетных находок времен золотоордынского пребывания на территории Пруто-Днестровья.

Началом золотоордынского периода следует считать 40-х гг. XIII в. когда междуречье Прута и Днестра было завоевано монгольской армией во главе с джучидом Бату. Конец господства Золотой Орды можно связать с оставле-

нием татарами поселения Шехр ал-Джедид (Старый Орхей) и прекращением чеканки в нем джучидской монеты (медных пулов и серебряных дангов) в конце 60-х - начале 70 гг. XIV в.

Автор представляет ранее неопубликованные монеты европейских государств, найденные на территории Молдовы. Среди них:

Подражания, монетам государств крестоносцев XIV в. (предположительно, балканские имитации монет Эпирского деспотата и Ахейского княжества) – 11 экземпляров (5 из них найдены в Костештах).

По одному экземпляру:

Кастилия и Леон, Альфонс X (1252-1284). Динеро. Толедо. 1263-1270 (точное место находки неизвестно);

Королевство Сицилия. Федерико II (1295-1337). Барселонская (арагонская) династия. Денаро. Мессина (предположительно, Костешты);

Королевство Венгрия. Славония. Бела IV (1235-1270). Бан Генрих фон Гюссинг. Денар. 1269-1270 (Костешты);

Королевство Венгрия. Людовик (1342-1382). Денар (обол) (Костешты);

Республика Генуя. Квартаро (1/4 денара). Неопределенный правитель. Предположительно, конец XIII - первая половина XV в. (Старый Орхей);

Королевство Польша. Галицкая Русь. Казимир III (1333-1370). Денарий. Львов. 1353/1355-1360 (Старый Орхей).

Сведения об этих нумизматических памятниках дополняют уже известные данные о находках в Пруто-Днестровье монет христианских государств рассматриваемого периода: Галицкой Руси, Болгарии, Сербии, Трапезунда, Киликийской Армении (последние два находятся вне Европы).

Анализируя географию группы находок европейских монет христианских государств периода господства Золотой Орды в Пруто-Днестровье, можно выделить три основных региона их поступления:

Балканский (Болгария, Византия, подражания монетам крестоносцев), включает наиболее многочисленные находки монет этой группы;

Центрально-европейский (Сербия, Венгрия, Польша). Известно 12 сербских монет и по 2 экземпляра венгерских и червонорусских монет;

Средиземноморский (Генуя, Сицилия, Кастилия и Леон) известны единичные находки.

Довольно значимое число подражаний монетам государств крестоносцев среди выявленных нумизматических памятников и их присутствие среди находок в соседних с Пруто-Днестровьем регионах может свидетельствовать в пользу предположения об их участии в региональном денежном обороте, наряду с преобладавшей на рынке джучидской монетой.

Немногочисленные находки монет Венгрии, Польши, Генуи, Сицилии, Кастилии и Леона можно рассматривать как свидетельство торговых (или иных) контактов золотоордынских центров региона (в первую очередь Костешт и Старого Орхья) с другими, иногда очень удаленными, странами.

Tezaurul monetar descoperit la Teiuș, jud. Olt

Dan PÎRVULESCU

În cadrul colecției „Maria și Dr. George Severeanu” aparținând Muzeului Municipiului București se păstrează un lot din

marele tezaur monetar descoperit în aprilie 1914 la Teiuș, com. Scornicești, jud. Olt. Cele 259 de monede din argint ale Țării Românești au fost bătute în perioada domniei lui Vladislav I (1364-1377), 48 ex., și a lui Radu I (1377-1383), 209 ex. Lotul cuprinde și două falsuri de epocă după ducații de tip II (numit în literatură comun muntean), emiși de Radu I. Deși acest tezaur provine de la Teiuș, o localitate în apropierea Slatinei, el a fost cunoscut în literatura de specialitate pentru multă vreme drept *tezaurul de la Slatina*. Din momentul descoperirii acestui tezaur, numismatica Țării Românești s-a îmbogățit cu un tip monetar nou: moneda domnitorului Radu I purtând efigia sa. Potrivit studiului său din anul 1921, G. Severeanu ar fi achiziționat 42 de exemplare aparținând acestei categorii.

Noi date despre un important tezaur cu monede de la Mircea cel Bătrân din cadrul colecției „Maria și dr. George Severeanu”

Alina PÎRVULESCU

Marele tezaur monetar a fost descoperit în anul 1906, în localitatea Bădila, com. Niculițel, jud. Tulcea. Comuna Niculițel este situată în nordul Dobrogei, în partea de nord-vest a județului Tulcea, la poalele dealurilor Niculițelului. Conform bibliografiei, dimensiunea tezaurului este destul de mare, cuprinzând câteva mii de piese, emisiuni ale Țării Românești provenind de la Radu I, Dan I, Mircea cel Bătrân și Vlad I, emisiuni ale Moldovei, de la Petru I Mușat, și monede ungurești bătute de Ludovic I de Anjou și Sigismund de Luxemburg.

Lotul păstrat în colecția „Maria și dr. George Severeanu” cuprinde 531 de emisiuni ale Țării Românești, de la Radu I (1 ex.), Dan I (2 ex.), Mircea cel Bătrân (519 ex.) și nouă falsuri de epocă

după monedele ultimului domnitor. Emisiunile monetare din tezaurul descoperit la Bădila aparținând domnitorului Mircea cel Bătrân se împart pe tipuri după cum urmează: 518 ducați de tipul așa-zis comun muntean, între care 368 au legenda în limba latină și 150 în slavonă, și un ducat de tipul cu efigie și bustul lui Iisus Hristos.

Atât prin valoarea cât și prin dimensiunea sa inițială, tezaurul monetar descoperit la Bădila este deosebit de important și a constituit un punct de plecare în cadrul cercetării monetăriei Țării Românești în perioada domnitorului Mircea cel Bătrân încă de când a fost descoperit.

Tezaurul Buruienești (com. Doljești, jud. Neamț, România). Concluzii preliminare asupra componenței monetare a acestuia

Lilia DERGACIOVA, Gheorghe DUMITROAIA

Tezaurul a fost descoperit întâmplător cu ocazia arăturilor de toamnă, pe terenul satului Buruienești, comuna Doljești, județul Neamț, la punctul numit „Calvar”, către finele anului 1985. Aflat la mică adâncime în sol, a fost antrenat de fierul plugului și împrăștiat pe o distanță de circa 30 metri.

Tezaurul, compus din trei categorii de obiecte – monede, podoabe și lingouri, a fost adus la Complexul Muzeal Județean Neamț. La scurt timp după aceea a fost confiscat de autoritățile locale și transferat la Banca Națională a României. Ulterior, de la locul descoperirii au mai fost recuperate câteva loturi mici de monede.

Lotul confiscat, compus din cinci obiecte de podoabă, 29 de lingouri și 1751 de monede, a fost prezentat de către Elena Petrișor într-un articol de sinteză, publicat în revista muzeului

Memoria Antiquitatis). Nu au fost publicate informații despre piesele găsite ulterior.

Recent, printr-o decizie dată de instanța de judecată, tezaurul de Buruienești (lotul principal, aflat la Banca Națională a României) a fost restituit Complexului Muzeal Județean Neamț.

În prezent, partea monetară a tezaurului conține 1825 de exemplare, dintre care 15 sunt emisiuni bătute în afara Moldovei, iar 1810 locale. Menționăm emisiunile bătute de Vladislav I al Țării Românești (1), Ioan Sracimir (7), Ioan Alexandru V și Mihail Asen IV (1) pentru Țaratul Bulgar, Maria de Anjou a Ungariei (4), Wladislaw de Oppeln în calitate de guvernator al Rusiei de Halici (1), Konstantin Koriatovici al Cnezatului Podoliei (1). Cele 1810 de monede locale au fost emise de domnitorul Petru I al Țării Moldovei.

Tezaurul, compus din piese ale țărilor vecine (unele fiind prima dată atestate în spațiul carpato-nistrean) și un număr apreciabil de emisiuni moldovenești poate fi considerat unul de importanță excepțională pentru istoria și circulația monetară în principatul moldovenesc recent creat. Un număr foarte mare de piese moldovenești emise la începutul activității monetare a lui Petru I (până la așa-zisa reforma monetară) constituie o bază temeinică pentru clarificarea mai multor aspecte legate de tipologia și cronologia relativă a emisiunilor. În baza datelor obținute poate fi stabilit raportului metrologic între tipurile monetare moldovenești, dar și cele emise de țările vecine. Desigur, ele vor ajuta și la o percepție mai bună a proceselor legate de evoluția sistemului monetar moldovenesc.

Componența tezaurului de la Buruienești, atât de variată, creează totuși un șir de discuții legate de istoria ținutului, circumstanțele de ascundere, politica și legăturile comerciale ale statului moldovenesc în a doua parte a secolului al XIV-lea.

**Створчатые браслеты из клада XIV века
Буруйенешть (коммуна Должешть, уезд Нямец,
Румыния)**

Светлана РЯБЦЕВА

Набор ювелирных украшений из клада Буруйенешть (коммуна Должешть, уезд Нямец) достаточно ограничен. В нем содержится пара трехбусинных височных колец, целый створчатый браслет, а также два фрагмента браслетов. Целый браслет состоит из трех створок, соединенных при помощи шарнирного крепления. Аналогичная система крепления использована и для замка, фиксирующего украшение на руке. Сканно-зерневой декор расположен в два ряда.

Фрагменты принадлежат или двум разным дружворчатым браслетам, или являются двумя створками одного браслета, но с разными орнаментами на створках. С одной стороны створок сохранились шарниры, вторая – обрезана ножницами. На обоих фрагментах выделяется по пять орнаментальных зон с проволочным декором. По краям – узор из проволочных фестонов, в центральных зонах – декор из проволочных кружков и завитков.

Украшения с шарнирным креплением (гривны и браслеты) появляются в период эллинизма, вероятно, под влиянием восточноиранского очага металлообработки. Следующий этап интереса ювелиров к браслетам с шарнирным типом застежки приходится на время расцвета византийского ювелирного дела в VI-VII вв. Эпоха иконоборчества наложила свой отпечаток и на развитие византийского ювелирного искусства, количество изделий в это время уменьшается. Новый период развития ювелирного дела относится к X-XIII вв. В это время изготовлен целый ряд

византийских створчатых браслетов, среди которых представлены экземпляры декорированные эмалью, чернью. Эти браслеты украшали фигурами птиц, зверей, всадников, разнообразными растительными композициями. Кроме того, существовал, по всей видимости, и тип византийских браслетов с проволочным и зерневым декором. Подобных изделий с собственно византийской территории мы не знаем, но можем говорить об отголоске этой традиции, отразившейся в ювелирном искусстве Карпато-Балканского региона и Древней Руси.

По мнению исследователей, с византийской традицией может быть связан одностворчатый браслет с проволочным орнаментом, происходящий из богатого захоронения молодой женщины в некрополе X-XI в Крестеви (Македония). К раннему времени относится и бронзовый позолоченный двустворчатый браслет, происходящий из богатого погребения, также принадлежавшего молодой женщине, исследованного в некрополе XI в. Одерцы (Болгария).

Целая подборка браслетов с проволочным декором связана с территорией Древней Руси. Наиболее ранний образец происходит из Юрковецкого клада (Украина) конца X - начала XI вв. Но, судя по сохранившемуся фрагменту, это изделие не имело шарнирного крепления. Остальные находки браслетов относятся к более позднему времени и имеют шарниры. Фрагмент подобного браслета, происходит из слоев XIV в. Друцка (Белоруссия). Была найдена створка браслета, обрамленная по краям бордюром из проволочных зигзагов, оконтуренных гладкой проволокой. Декор центральной орнаментальной полосы выполнен из двух рядов проволочной плетенки-цепочки, создающей эффект «косички». Фрагмент сходного браслета, декорированный бордюрами проволочных зигзагов, происходит из

сложения XIII века средневекового города Можайска (Россия). Два подобных целых браслета с фестончатым узором происходят из коллекции И.А. Хайновского. Они были найдены в XIX веке, один в районе села Пекари, второй у Княжой Горы (древний город Родня) (Украина).

Встречаются на Руси и ажурные створчатые браслеты, представленные находками из Старой Рязани (клад 1822 г.) (Россия) и Любеча (Украина). Основу золотого украшения из Старой Рязани составляет дровяной каркас. Орнамент выполнен из гладкой тонкой ленты и выложен в виде двух симметричных линий волотообразных завитков. Безусловно, данный браслет демонстрирует родственность византийской традиции, так как для византийских украшений характерен подобный мотив проволочных волотообразных завитков. Роскошный золотой ажурный браслет из Любеча внешне напоминает рязанский. Но техника изготовления иная – у этого браслета есть сплошная основа, в ней вырезан ажурный орнамент, обрамленный сканью. Сканые S-видные завитки, дополненные побегими-отростками, расположены два ряда разделенные полосой штампованной проволоки. Фрагменты серебряного браслета XIII века из Можайска декорированы сходным завитковым орнаментом, выполненным из сдвоенной скани, но уже напаянным на сплошную гладкую основу. По краям основной орнаментальной зоны – бордюры из фестонов, выложенных из гладкой проволоки. Таким образом, данное украшение демонстрирует как бы слияние двух линий развития створчатых браслетов – гладких с фестончатым и плетеночным накладным орнаментом и ажурных с завитковым узором.

Наиболее близкой аналогией в хронологическом и территориальном плане к рассматриваемым нами браслетам из Буруенешть являются находки с территории современ-

ной Македонии (в XIV веке данная область принадлежала Сербии). В местности Маркова Варош, неподалеку от византийской крепости Прилеп, были найдены четыре целых и одна половинка серебряные позолоченных двухстворчатых браслетов, украшенных скаными арочками и зернью. Если сопоставить проволочную орнаментацию браслетов из Буруенешть с представленной на браслетах из Маркова Варош Прилеп, то на румынской находке она отличается большей «живописностью», меньшей геометризированностью и стандартизированной.

«Фестончатый» декор одного из фрагментов Буруйенештских браслетов схож с представленным на украшениях с территории Древней Руси (браслеты из Друцка и коллекции Хайновского). Кроме того, петельки с колечками, расположенные в центральной зоне браслета из Буруенешть, также сближают это украшение с рядом древнерусских образцов.

Интересно, что фестончатый орнамент представлен и на других типах пластинчатых браслетов (без шарнирной застежки), находимых на территории Румынии. Например, браслет с подобным узором и крупными сердоликовыми вставками был найден в Тыргушор Векь.

Таким образом, браслеты из Буруйенешть, Крестове, Одерцы и Прилепа демонстрируют, по всей видимости, византийское влияние на сложение ювелирного убора населения Карпато-Балканского региона. Аналогичная ситуация прослеживается и на материалах с территории Древней Руси, здесь представлен и ранний экземпляр пластинчатого браслета с проволочным декором (Юрковецкий клад), и достаточно многочисленные образцы XIII-XIV вв. (Друцк, Можайск, Старая Рязань, Любеч).

Lingourile de argint din tezaurul de la Buruienești, com. Doljești, județul Neamț

Ana BOLDUREANU

Tezaurul de la Buruienești, com. Doljești, jud. Neamț pe lângă cele 1751 de monede și cinci obiecte de podoabă, conține și 29 de lingouri de argint. Acestea au forma unor grinzi de formă trapezoidală alungită, formând în secțiune un triunghi cu o adâncitură la bază, concavitate care le oferă o formă asemănătoare unei bărcuțe. Acest tip de lingouri a fost atribuit tătarilor de pe Volga, în baza numeroaselor descoperiri de acest fel provenite din regiunile situate între Volga și Kama. Din izvoarele scrise referitoare la istoria Hoardei de Aur, reiese că lingourile purtau în epocă numele de *sommo* sau *som* (cu variantele *sum* sau *saum*). Topografia descoperirilor de sommi demonstrează largă lor răspândire din centrele tătărești de pe Volga și până la coloniile genoveze de pe malul Mării Negre și coincide de cele mai multe ori cu centrele Hoardei de Aur, fapt ce sugerează că sommi au reprezentat un mijloc de plată specific imperiului oriental. Antrenarea acestor lingouri în circulația monetară a coloniilor venețiene și genoveze existente din contul comerțului internațional cu Hoarda de Aur, demonstrează specificul circulației argintului pe piața acesteia. Pătrunderea somnilor spre vest, inclusiv în Moldova istorică, este legată de acest comerț internațional, dar și de faptul că pătura conducătoare din Europa de Est acumula averi sub această formă. Lingouri identice cu cele din tezaurul aflat în discuție conține și tezaurul descoperit la Orheiul Vechi în anul 2004. Acesta este alcătuit din 65 de exemplare și reprezintă cel mai mare depozit cu sommi descoperit până în prezent.

Lingourile din tezaurul de la Buruienești au o greutate cuprinse între 186,21 g și 257,60 g, cu o medie de 206,38 g. Sommi

din tezaurul de la Orheiul Vechi au greutate de la 179,8 g până la 227,8 g, iar media lor este de 205,73 g.

The Oriental coins of 13th - 18th c. from the latest findings of Belgorod-Tyra's expedition

Grigoriy BOGUSLAVSKIY, Dmitriy YANOV

The Oriental coins found during the excavations of Belgorod-Tyra's expedition within the seasons of 2008-2014 in the territory of Cetatea-Albă fortress are represented in following list.

Golden Horde

Toqta (1291-1313). Pul (AE) (1 sp.): anonymous type with a bird, Qrim (Crimea), 690 AH (accession date, 1291).

Uncertain emitent (Nogay, Toqta, Uzbek ?). Pul (AE) (2 sp.): anonymous types of Saqchi, late 13th - beginning of 14th cent.: bearing Nogay's tamga and floral ornament (1); bearing Mengu-Timur's tamga and a head of lion (1).

Uzbek (1313-1341). Dirhem (AE fourré) (1 sp.): Qrim (Crimea), 713 AH (1313/14); Pul (AE) (2 sp.): Qrim (Crimea), 725 AH (1); anonymous type with lion, «hokm hamayun» (highest command), Azak or Saray ? (1).

Janibek (1342-1357). Pul (AE) (10 sp.): anonymous type with floral ornament, Saray al-Jedid (9); anonymous type with an eagle, Qrim (Crimea), 744 or 749 AH (1343/44, 1348/49) (1).

Abdallah (1367-1368). Pul (AE) (1 sp.): Azaq.

Unknown emitent (Kutlubuga ?). Pul (AE) (2 sp.): Shehr al-Jedid.

Unknown emitent. Pul (AE) (15 sp.): type «Costești-Gârla»: type I (10), type II (1); type with lion, Qrim (Crimea), middle of 14th - beginning of 15th cent. (1); type with legend «Qutluğ bulsun yangi pul», without mint (1); undefined types (2).

Ottoman Empire

Murad I (1362-1389). Mangir (AE) (1 sp.): without mint.

Murad II (1421-1444, 1446-1451). Mangir (AE) (1 sp.): without mint.

Mehmed II (1444-1446, 1451-1481). Mangir (AE) (6 sp.): Amasia (2); Bolu (1); Bursa (2); Edirne, 857 AH (1453) (1).

Bayezid II (1481-1512). Akche (AR) (4 sp.): Novar (3); Gelibolu (1); Mangir (AE) (7 sp.): Kostantaniye, 903 AH (1497-1498) (5); type bearing ornament, without mint (1); anepigraphic type (1).

Selim I (1512-1520). Akche (AR) (2 sp.): Novar, gr. 2 (1514-1517) (1); unclear mint, gr. 3 (1517-1520) (1); Mangir (AE) (2 sp.): Kostantaniye.

Suleiman I (1520-1566). Akche (AR) (1 sp.): Kratova, gr. 1, p. 1 (1520-1534) (1); Mangir (AE) (6 sp.): Kostantaniye: 926 AH (accession date, 1520) (1), 942 AH (1535/36) (1), 951 AH (1544/45) (1); Edirne: 928 AH (1521/22) (1), 933 AH (1526/27) (1); anonymous type «Tish Ayyad», 941 or 949 AH (1534/35 or 1542/43) (1).

Selim II (1566-1574). Akche (AR) (1 sp.): Kostantaniye.

Mehmed III (1595-1603). Akche (AR) (2 sp.): Sidrekapsi (1), Ankara (1).

Unknown emitent. Mangir (AE) (2 sp.): anonymous type «Tish Ayyad» (1505-1597).

Unknown emitent. Akche (AR) (4 sp.): late 15th - 16th cent., unknown mint (2); late 16th - 1st half of 17th cent.: Kostantaniye (1), unknown mint (1); Mangir (AE) (23 sp.): late 15th - 16th cent., unknown mint.

Suleiman II (1687-1691). Mangir (AE) (9 sp.): Kostantaniye.

Suleiman II (1687-1691) or Ahmed II (1691-1695). Mangir (AE) (3 sp.): Kostantaniye (2); unclear mint (1).

Ahmed III (1703-1730). Para (AR) (2 sp.): Kostantaniye (1); Misr (1); Zolota (AE fourré) (1 sp.): Kostantaniye.

Mahmud I (1730-1754). Para (AR) (1 sp.): Kostantaniye.

Mustafa III (1757-1774). Para (AR) (1 sp.): Misr.

Crimean khanate

Selim Girei II (1743-1748). Beshlik (AR-BI, AE fourré) (2 sp.): Baghchesaray.

Ikhanate (?)

Mahmud Ghazan (1295-1304) or Uljaytu (1304-1316) (?). Fels (AE) (1 sp.): unknown mint.

Undefined Oriental (?) coins (AE) (27 sp.).

Особенности топографии фальшивых монет XIV-XVII веков на территории Буковины и Бессарабии

Андрей БОЙКО-ГАГАРИН

Интересную специфику находок частных кустарных подделок можно отметить на территории исторической Бессарабии и Буковины, в частности в современных Одесской и Черновицкой областях Украины.

Для Одесской области в исследуемом периоде наиболее характерны находки фальшивых венгерских денариев, османских пара и акче, молдавских грошей и трояков Речи Посполитой производства разных монетных дворов, изготовленных по прототипу монет Сигизмунда III Вазы (1587-1632) и Стефана Батория (1576-1586). Среди монет крупного номинала на территории Бессарабии встречаются находки поддельных венецианских золотых цехинов и серебряных левендаальдеров Объединенных провинций Нидерландов (рис. 1). Мы предполагаем, что на территории исторической Бессарабии могла производиться кустарная подделка левен-

даальдеров с целью их дальнейшего сбыта на территорию Османской империи, где монеты этого типа были весьма популярны в денежном обращении, получив даже местное

название «львиный куруш». На территории Одесской области наибольшую концентрацию находок фальшивых монет мы отмечаем в районе Белгорода-Днестровского, что и не удивительно, так как город в течении веков служил надежной крепостью и портом.

Находки Черновицкой области также характеризуются присутствием подделок монет Молдавского княжества, в частности используя в качестве прототипов монеты Штефана III чел Маре (1457-1504), Александра чел Буна (1400-1432) и Петра Мушата (1375-1391).

Фальшивый левендаальдер по прототипу монет города Гельдерн 1659 года. Размер: 40 мм; вес: 21,37 г.

Метод изготовления: медная заготовка, чеканка, лужение.

Аверс: **MO ARG [...] CON· [...] GEL**

Реверс: **16*59·CO [...] DENS D [...] ONON MOVETVR**

Место находки: Украина, Одесская обл., Белгород-Днестровский р-н., окрестности г. Белгород-Днестровский.

Un tezaur din secolul al XVI-lea descoperit la Urziceni, jud. Ialomița

Marius BLASKO

Autorul prezintă un tezaur descoperit în 1963 pe teritoriul localității Urziceni, județul Ialomița, România. În colecțiile Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” din București au intrat 25 de monede de argint din acest tezaur, fără a se ști dacă acesta era numărul total al pieselor sau alte date despre condițiile de descoperire.

Lotul recuperat cuprinde 23 de monede mărunte – 11 polono-lituaniene, șapte ungurești, două otomane și două transilvănene, și trei taleri – unul emis de Rudolf II în Ungaria, unul al arhiducelui Ferdinand emis în Alsacia și unul emis de orașele imperiale Deventer, Kampen și Zwolle din provincia olandeză Overijssel. Cele mai timpurii piese datează din 1539, iar cele mai târzii din anul 1597, deci ascunderea tezaurului ar putea fi pusă în legătură cu evenimentele dramatice de la sfârșitul domniei lui Mihai Viteazul.

Sunt aduse în discuție aspecte ale circulației monetare în Țara Românească la sfârșitul secolului al XVI-lea.

Нюрнбергские жетоны в Днестро-Дунайском междуречье

Татьяна КОКОРЖИЦКАЯ, Ирина КОРПУСОВА

Нюрнбергские счетные жетоны, найденные в результате раскопок Белгород-Днестровского (9) и Измаила (1) уже были опубликованы. Известна также единичная находка из с. Вольное (Белгород-Днестровский район Одесской обла-

сти). В 2015 году нам удалось познакомиться с материала-ми частной коллекции, в которой наряду с монетами также представлены и 14 нюрнбергских счетных пфеннигов, найденных на территории между Днестром и Дунаем (точное место находки, к сожалению, неизвестно).

Следует отметить, что зафиксирована лишь одна находка раннего анонимного периода (1490-1550 гг.) из Белгород-Днестровского. Остальные экземпляры содержат в легенде полное имя владельца мастерской (как того требовал указ городского совета Нюрнберга 1616 г.) или его инициалы. В Нюрнберге существовали целые династии жетонщиков. Все четыре жетона представителя династии Краувинкелей - Ганса Краувинкеля II (мастер 1586 г., умер 1635 г.), найденные в регионе, относятся к типу «цветок/держава», но отличаются легендой на реверсе, содержащей различные нравоучительные выражения. Изделия мастерской семейства Лауфферов представлены двумя жетонами: Корнелия (мастер 1658 г., умер 1711 г.) – французский тип и Лазаря Готлиба (мастер 1663 г., умер 1709 г.) – тип «цветок/держава». При наличии большого разнообразия изображений на жетонах, разные мастерские довольно часто использовали одинаковый тип. Популярный тип «солнце-месяц-звезды» представлен в Днестро-Дунайском междуречье продукцией таких мастеров, как Иоганн Конрад Хогер, Иоганн Якоб Дитцель, Михаэль Лейкауфф, Иоганн Адам Фогель, Иоганн Георг Кустманн и Эрнст Людвиг Зигмунд Лауэр.

К моменту перехода от счета на абак к более удобному способу вычисления нюрнбергские счетные жетоны уже пользовались широкой популярностью и постепенно приобрели новые функции. В России, куда они поступали в большом количестве, купцы в Сибири выменивали на них у аборигенов местные товары. Видимо, с целью подобно-

го обмена с индейцами они также вывозились в Америку. Местное население употребляло их как монеты и в качестве украшений.

Когда почти полностью прекращается использование счетных жетонов в Западной Европе, эта продукция продолжает поступать на территорию Османской империи, где чаще всего используется для украшения костюма. Появляются и новые типы изображений на жетонах, ориентированные на спрос в Турции. На территории Днестро-Дунайского междуречья впервые найден жетон Иоганна Якоба Дитцеля (мастер 1711г., последнее упоминание 1748 г.), на аверсе которого помещено изображение мечети.

Возникшая в Нюрнберге гильдия жетонщиков просуществовала до середины XIX века. Рассматривая нюрнбергские *рехенпфенниги*, найденные в междуречье Днестра и Дуная, мы можем отметить, что большинство находок датируется XVIII веком. Девятнадцать из двадцати пяти имеют отверстие, что указывает на то, что эти жетоны использовались в качестве подвесок.

Mărturii epigrafice otomane în cetatea Ismailului

Mariana ŞLAPAC

În cetatea Ismailului se găseau odinioară mai multe petroglife, reprezentate în anul 1819 de locotenent-colonelul armatei ruse Andrei Litov. Printre acestea se numără „sabia lui Ali”, numită și *Zulfiqar*. Această armă sacră pentru musulmani putea fi văzută pe steaguri, tatuaje, miniaturi și corturi, fiind prezentă și pe mai multe embleme ale ortalelor de ieniceri. Reprezentarea „sabiei lui Ali” apare și pe partea exterioară a „porții Benderului” din cetatea Hotinului.

O altă reprezentare din grupul simbolurilor musulmane aflată pe un petroglif desenat de Litov este cea a dervișului. În perioada otomană poate fi constatată prezența mai multor mistici în orașul Ismail: în spațiul extramuran se găsea o *tekke* construită în cinstea lui Ismail Baba, iar în interiorul cetății bastionate se afla locuința dervișului nou al unității militare *bölük*. Alăturarea componentei spirituale (dervișul) de cea militară (*Zulfiqar*) semnifică o relație foarte strânsă care a existat între misticii și ienicerii de la Ismail.

Schimbul monetar în Basarabia (1812-1828)

Andrei EMILCIUC

La începutul secolului al XVIII-lea, odată cu înțelegerea relațiilor comerciale cu principatele germane, în Imperiul Rus apare o formă nouă de schimb monetar, care presupunea utilizarea în acest scop a unor bilete la ordin, intitulate „Wechsel”, care permiteau primirea la destinație a sumei echivalente celei depuse la *emitent*, dar de la o terță persoană, sau instituție, contra unui comision. Termenul se statornicește în limba rusă, iar zarafii încep a fi numiți *vexelari*, denotând faptul că această modalitate de schimb monetar devine predominantă. Acest lucru este reflectat și în legislația rusă, în care se impune termenul de *vexel de transfer* (rus. *переводной вексель*), contrapuz celui simplu, ce reprezenta nimic altceva decât o cambie, care, spre deosebire de primul tip, era alcătuit nu la inițiativa debitorului, ci a creditorului.

Odată cu anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, conform prevederilor Păcii de la București din 16/28 mai 1812, această modalitate de schimb monetar devine uzuală și în provincie. Acest lucru era favorizat de faptul că în Basarabia formal până în 1824,

dar în realitate până în 1828 a fost permisă circulația monedei străine, în special a celei otomane, care era acceptată chiar și la plata impozitelor și taxelor.

Negustorii sosiți sau aflați în treacăt prin Basarabia, puteau astfel apela la *vexelari*, imediat la trecerea hotarului, obținând în schimbul monedei străine aduse cu sine un bilet la ordin, pe care îl puteau schimba la anumiți negustori din orașul de destinație, cu care emitenții aveau înțelegere, la oficiul de scont al biletelor la ordin din Odesa, instituit în 1806, în conformitate cu ucazul imperial din 2 martie. Ultimul oferea negustorilor de gildă lichidități în ruble la prezentarea biletelor la ordin, cu reținerea unui comision de 1,5% pentru fiecare lună rămasă până la răscumpărarea de către emitent a acestora. Tot la Odesa, prin ucazul din 24 octombrie 1819, s-a dispus deschiderea unui oficiu al Băncii Comerciale de Stat, în conformitate cu prevederile manifestului din 7 mai 1817. Aceasta instituție răscumpăra bilete la ordin nu doar de emisie internă, precum instituția mai sus menționată, ci și externă, beneficiind de un capital statutar de 30 milioane ruble asigurate.

O inițiativă de deschidere a unei instituții de schimb monetar a existat și în Basarabia. Astfel, la 7 iulie 1816 samsarul și notarul principal al Basarabiei, evreul Morghenstern, îi adresa rezi-dentului imperial A.N. Bahmetev un demers consistent despre necesitatea instituirii în provincie a unui oficiu de schimb monetar. Potrivit afirmațiilor acestuia, lipsa unei astfel de instituții era resimțită foarte mult de acei ce realizau comerțul interior și exterior în Basarabia, deoarece nu exista posibilitatea schimbării rapide, sigure și cu un comision just al banilor. Din acest considerent, negustorii, dar și haznaua, sufereau pierderi substanțiale de timp și bani, atunci când nevoiți să schimbe sume importante de bani, trebuia să se adreseze la *vexelari*, care nu întotdeauna aveau disponibilă suma necesară de monedă soli-

citată la schimb, chiar și în cazul celei de circulație, iar dacă negustorul nu accepta biletul la ordin, păstrau moneda de schimb până când reușeau să obțină de la alți negustori moneda căutată, percepând în plus un procent extrem de înalt drept comision. Potrivit propunerii lui Morghenstern, capitalul acestui oficiu urma să fie constituit din suma de 200000 de lei prevăzută pentru salarizarea pentru un an a funcționarilor din Basarabia. A.N. Bahmetev a expedit Comitetului provizoriu al Basarabiei solicitarea de a examina oportunitatea și posibilitatea instituirii unui astfel de oficiu la Chișinău. Cu toate acestea, inițiativa nu a mai fost materializată¹.

Este de menționat, de asemenea, că prin reforma ghilldelor din 11 noiembrie 1824 dreptul de a transfera bani din orașele străine în cele rusești, și implicit scontarea biletelor la ordin de emisie internă și externă, a fost limitat doar pentru negustorii de ghilda întâi. Astfel *vexelarii* din Basarabia, unde reforma ghilldelor a fost aplicată abia începând cu anul 1831, au fost limitați la activități directe de schimb.

Obiectele votive din colecția Muzeului Național de Istorie a Moldovei – mărturii ale devoțiunii populare

Adelaida CHIROȘCA, Irina GONCEAROVA

Autorul prezintă o colecție de obiecte votive din argint intrate în colecția muzeului, împreună cu alte zeci de obiecte de cult – cruciulițe, engolpioane, pandantive, iconițe etc., achiziționate de la un colecționar din orașul Odesa în anul 1985. Piesele fac parte din ofrandele de biserică aduse de creștini în semn de mulțumire sau în speranța de vindecare, care se fixau de icoanele la care aceștia obișnuiau să se roage. Ofrandele sau tamele reprezintă în

sine un obicei străvechi de a oferi divinităților un dar în semn de mulțumire sau de jertfă. Confectionate din metale nobile, obiectele votive, împreună cu ferecăturile din aur și din argint, cu pietrele prețioase ce le însoțeau, constituiau o parte componentă a tezaurului bisericilor din care făceau parte. De cele mai multe ori acestea puteau împodobi icoanele făcătoare de minuni cu chipul Maicii Domnului, cu cel al Sfinților, obicei păstrat până în zilele noastre. În mai multe lăcașuri sfinte din Chișinău pot fi văzute icoane mariale celebre împodobite cu zeci de obiecte din aur și argint – iconițe, cruciulițe, inele, ceasuri, brățări, lăntișoare – acestea reprezentând în sine gestul de grațitudine al creștinului. Astfel, în catedrala *Schimbarea la Față a Mântuitorului* se păstrează o veche icoană a Maicii Domnului „Cu trei mâini”, datată din secolele XVI-XVII, care, pe lângă casetele cu părțile din moaștele mai multor sfinți apostoli, mucenici, cuvioși și duhovnici, conservă și mai multe mărturii ale devoțiunii populare. Pe icoana cu chipul Maicii Domnului de la Hârbovăț, din secolul al XIX-lea, din catedrala *Sf. Mare Mucenic Teodor Tiron* din Chișinău sunt expuse de asemenea numeroase daruri din aur și din argint de la creștinii recunoscători.

O legendă timpurie despre practica de decorare a icoanelor cu obiecte votive amintește istoria legată de numele Sf. Ioan Damaschinul (c. 676-749), mare teolog bizantin, persecutat pentru apărarea icoanelor prin tăierea mâinii. Pentru vindecarea pe care a primit-o, rugându-se îndelung la icoana cu chipul Maicii Domnului, el va executa o copie a mâinii sale drepte și o va atârna de icoană, sub mâna stângă a Fecioarei. Conform tradiției, această mână votivă va sta la baza constituirii unui nou tip iconografic marial cunoscut cu numele Maica Domnului Tricherosa, zugravii pictând în câmpul icoanelor de acest fel fie o mână de metal, fie o mână adevărată, creându-se impresia că ar fi chiar mâna Născătoarei de Dumnezeu.

¹ ANRM, F. 4, inv.1, d. 51, f. 2-4, 8-9 verso, 13.

Reproducerea picturală a obiectelor votive de pe icoanele originale pe copiile noi este caracteristică și pentru alte tipuri mari ale celebre. În acest context ar putea fi menționată icoana Maicii Domnului din Czestochowa (Polonia), de care erau fixate mai multe obiecte votive – imaginea porumbelului reprezentat într-un romb, a Golgotei într-un medalion, un șirag de mărgele prins de marginile laterale ale icoanei. Aceste reprezentări vor fi redacte ulterior de zugravi și pe alte copii de acest fel, care evoluând în timp în alte modele iconografice păstrau însușirile tipului vechi.

Obiectele votive din colecția muzeului redau chipuri de femei și de bărbați precum și părți din corpul uman – mâini și picioare, fiind confecționate prin metoda ștanțării pe foi de argint, având pe suprafețele lor marca care conține titlul metalului și siglele meșterilor. Acestea provin din Rusia, de la mijlocul secolului XIX - începutul secolului XX fiind confecționate în atelierele din orașele Arhanghelsk și Kamenetz-Podolsk. Dintre meșterii gravori se disting numele lui S. Pavlov, G. Peisahov și S. Samohvalov, obiectele confecționate de aceștia făcând parte din colecțiile unor muzee cu renume din Rusia.

Mărturiile ale practicilor devoționale provenite din pietatea populară, obiectele votive au simbolizat dintotdeauna relația dintre credincios și obiectul evlaviei sale.

Наградные знаки Румынии в собраниях одесских музеев

Ирина КОРПУСОВА, Ирина ОЗЕРЯНСКАЯ

В фондах Одесского археологического и Одесского историко-краеведческого музеев хранятся несколько наградных знаков, связанных с историей Румынии периода Объединенного княжества Валахии и Молдавии (1859-1881), а так-

же Королевства Румыния (1881-1947). Публикуемые знаки из музейных собраний г. Одессы впервые вводятся в научный оборот.

Первая группа знаков относится к периоду борьбы за независимость и связана с турецкой войной 1877-1878 гг. К ним относятся:

Знак наградной «*За переход через Дунай*» (*Трансдунайский крест*), Объединенное княжество Валахии и Молдавии, 1878 г. (ОАМ, инв. №42013, 42014). Учрежден Высочайшим декретом № 617/1878 князя Кароля I 23 марта 1878 г.

Медаль наградная «*Защитникам независимости в войне 1877-1878 гг.*», Объединенное княжество Валахии и Молдавии, 1878 г. (ОАМ, инв. № 41559). Учреждена Указом князя Кароля I № 1422 от 5 июня 1878 г.

Медаль наградная «*В память коронации Кароля I 10 мая 1881 г.*», Королевство Румыния, 1881 г. (ОАМ, инв. № 41685). Относится к событиям Второй Балканской войны 1913 г.

Медаль наградная «*Дыхание земли*» для участников *Второй Балканской войны*, Королевство Румыния, 1913 г. (ОАМ, инв. № 42008, 42009, 42010). Учреждена 7 ноября 1913 г.

Знак наградной «*Памятный крест 1916-1919*», Королевство Румыния, 1918 г. (ОИКМ). Учрежден 8 июля 1918 г. для награждения военных и гражданских лиц – участников Румынской кампании 1916-1917 гг. во время Первой мировой войны.

Две гражданские медали посвящены образованию, важность которого была реализована в начале борьбы Румынии за независимость. Значительные усилия были затрачены государством на поощрение строительства школ и повышение статуса профессии учителя.

Медаль наградная *Министерства образования 3 степени*, Королевство Румыния. (ОАМ). С портретом короля Михая I в детстве и относится к периоду 1927-1930 гг.

Медаль наградная *Министерства образования 3 степени*, Королевство Румыния. (ОАМ). С портретом короля Кароля II и относится к 1930-1940 гг.

Ко времени воеводства Михая I относится:

Жетон памятный «*Voievod Mihai*», Королевство Румыния, 1930-1940. (ОИКМ).

Одна из самых известных наградных медалей периода Второй мировой войны

Медаль наградная «*Крестовый поход против коммунизма*», Королевство Румыния, 1942 г. (ОАМ, ОИКМ).

В собрание Одесского историко-краеведческого музея знаки попали в 50-60 годы прошлого века в результате покупок у частных лиц. Время и обстоятельства поступления большей части знаков в коллекцию Одесского археологического музея пока установить не удалось. В этом году коллекция ОАМ пополнилась в результате дарений.

Наградные знаки из музейных собраний Одессы являются важным источником для изучения истории Румынии конца XIX - первой половины XX вв.

Stemele și drapelurile orașelor Cricova, Ștefan-Vodă și Telenești

Silviu ANDRIEȘ-TABAC

Procesul heraldic urban în Republica Moldova în ultimii ani traversează o perioadă de stagnare. Astfel, după instituirea stemei și drapelului orașului Fălești în 2010, în următorii trei ani nici o altă autoritate orașenească din cele fără de simboluri avi-

zate de Comisia Națională de Heraldică și înregistrate oficial în Armorialul General al Republicii Moldova nu a adoptat nimic în materie de steme sau drapele. Abia anul 2014 a adus roadă. Pe parcursul acestuia au fost adoptate simbolurile heraldice a trei orașe: Cricova (7 mai), Ștefan-Vodă (27 mai) și Telenești (28 iulie). Elaborate de autor și desenate de pictorii Mariana Șlapac (Cricova, Ștefan-Vodă) și Alexandru Roșca-Ceban (Telenești), noile simboluri întregesc peisajul heraldic din țara noastră, aducând și anumite contribuții artistice de valoare.

Stema orașului Cricova, municipiul Chișinău, are blazonarea: Scut tăiat rotunjit convex; sus, pe roșu, o cetate de argint așezată pe linia de divizare, cu trei turnuri, turnul central având o poartă închisă cu hersă; jos, în câmp negru, trei butoaie de aur, văzute dinspre fund și așezate unul peste altul, unul și două. Scutul timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri.

Drapelul orașului Cricova reprezintă o pânză dreptunghiulară (2:3) roșie, cu talpă neagră, purtând în câmpul roșu o cetate albă așezată pe talpă, cu trei turnuri, turnul central având o poartă închisă cu hersă, iar în talpa neagră trei butoaie galbene, văzute dinspre fund și așezate în fascie.

Stema orașului Ștefan-Vodă are blazonarea: Pe roșu, chipul Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, Domnul Țării Moldovei, stând în picioare, văzut din față, ținând în mana dreaptă o spadă cu vârful în pământ și în mâna stângă ridicată o cruce, totul de aur. Scutul timbrat de o coroană murală de aur cu trei turnuri.

Drapelul orașului Ștefan-Vodă reprezintă o pânză dreptunghiulară (2:3) roșie, purtând în mijloc chipul Sfântului Voievod Ștefan cel Mare, Domnul Țării Moldovei, stând în picioare, văzut din față, ținând în mana dreaptă o spadă cu vârful în pământ și în mâna stângă ridicată o cruce, totul galben (2/3 h).

Stema orașului Telenești are blazonarea: Pe aur, un fenix negru ieșind dintr-o nemurare roșie și însoțit de trei ciorchini

de struguri verzi. Capul scutului roșu, încărcat cu cinci stele de argint cu șase raze, așezate în fascie. Scutul timbrat de o coroană murală de aur cu trei turnuri.

Drapelul orașului Telenești reprezintă o pânză dreptunghiulară (2:3) galbenă și cu pătrimea de la hampă roșie, purtând în mijlocul câmpului galben un fenix negru ieșind dintr-o nemuri-re roșie, iar în cel roșu cinci stele albe cu șase raze, așezate în pal.

Emisiuni monetare destinate colecționării puse în circulație de Banca Națională a României în anii 2014 și 2015

Mihai ROBITU

În cadrul programului anual de emisiuni numismatice 2014 și 2015, Banca Națională a României a lansat, până la data de 28 octombrie 2015, 29 de emisiuni destinate colecționarilor. Dedicat unor personalități sau evenimente reprezentative pentru cultura și spiritualitatea românească, acestea sunt bătute în tiraj limitat, din aur, argint sau tombac cuprat. Cele 29 de emisiuni numismatice cuprind seturi a câte trei monede (aur, argint și tombac cuprat), monede din aur și monede din argint. Fiecare dintre acestea este însoțită de o broșură de prezentare, cu text trilingv (română, engleză și franceză), care include și certificatul de autenticitate al pieselor.

Valoarea istorică și artistică a ferecăturilor de metal ale cărților bisericești

Liliana CONDRATICOVA

Deși subiectul cărților bisericești a fost abordat de numeroși cercetători, atenția noastră se îndreaptă spre ferecăturile de me-

tal ale acestor cărți, documentate în filele dosarelor de arhivă, în mai multe biserici și mănăstiri (Hârbovăț, Noul Neamț, Tabăra, Hirova, Hârjauca, Cosăuți ș.a.) din spațiul actual al Republicii Moldova. Scopul comunicării constă în introducerea în circuitul științific a unor ferecăături de carte bisericească, descrierea lor în funcție de vechime, atelierul de lucru, lipsa sau prezența însemnelor meșterului/atelierului producător; materiile prime de lucru: aur, argint (cu titlul nu mai jos de 84 de zolotnik), argint aurit, metale comune; motive decorative folosite; tehnica de lucru ș.a. criterii. În arealul de cercetare au fost incluse preponderent ferecăturile datate în secolul al XIX-lea - prima jumătate a secolului al XX-lea. Analiza materialului documentar și plastic accesibil ne-a permis să constatăm că majoritatea ferecăturilor cărților sunt făcute din argint sau argint aurit, alamă sau alamă argintată. Sunt lucrate în tehnica forjării și gravării metalului, a turnării în tipare și emailării artistice. Cărțile bisericești posedă ferecăături sau aplice de metal (medalioane cu chipurile celor patru Evangheliști), aplicate pe copertile de catifea ale cărților (de regulă, de culoare roșie sau zmeurie). Însemnele atelierului sau poansoanele meșterilor sunt atestate doar pe piese lucrate din metale nobile, fiind lipsă la ferecăturile de alamă sau cupru. Materia primă folosită se află în strictă dependență de posibilitățile financiare ale comunității sau ctitorilor. Chipurile evangheliștilor sunt lucrate conform canonului bisericesc, ferecăturile și aplicele de metal fiind înfrumusețate cu motive vegetal-floristice. Astfel ferecăturile de metal ale cărților constituie o parte considerabilă a patrimoniului cultural al țării, care necesită valorificare științifică, catalogare și promovare.

Lista participanților

Republica Moldova

Ana BOLDUREANU, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău
Adelaida CHIROȘCA, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău
Andrei CRIVENCO, Tiraspol
Lilia DERGACIOVA, Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău
Andrei EMILCIUC, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău
Liliana CONDRATICOVA, Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău
Svetlana REABȚEVA, Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău
Mariana ȘLAPAC, Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău
Silviu ANDRIEȘ-TABAC, Heraldist de Stat al Republicii Moldova

România

Marius BLASKO, Muzeul Municipiului București
Eugen NICOLAE, Institutul de Arheologie Vasile Pârvan al Academiei Române, București
Alina PÎRVULESCU, Muzeul Municipiului București
Dan PÎRVULESCU, Muzeul Municipiului București
Mihai ROBITU, Banca Națională a României, București

Ucraina

Andrei BOIKO-GAGARIN, Universitatea Tehnică din Kirovograd
Irina KORPUSOVA, Muzeul de Arheologie din Odesa al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, Odesa
Tatiana KOKORJIȚKAIA, Muzeul de Arheologie din Odesa al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, Odesa
Dmitrij JANOV, Universitatea Națională „I.I. Mečnikov” din Odesa, student
Irina OZERJANSKAJA, Muzeul de Istorie și studiere a ținutului din Odesa

Pentru notițe

Pentru notițe

